

Avaluació del Programa Arrelament

Jordi Rosell i Sergi Urzay

Presentació de la problemàtica i del programa

Catalunya segueix augmentant la població en les últimes dècades. Tot i això, hi ha molts municipis que van perdre un gran percentatge de població. En els últims dotze anys la meitat de municipis han perdut població, concretament 471 municipis, dels quals 320 tenen menys de 1.000 habitants. Per revertir aquesta situació, el Departament de Territori porta a terme el programa Arrelament, per transformar aquests territoris en espais d'oportunitat mitjançant l'aplicació d'iniciatives legislatives i programes d'actuació transversals.

El Departament de Territori, proposa intervenir en aquestes àrees on la pèrdua de població s'ha cronificat per tal de redreçar aquesta situació. La unitat d'intervenció són els sistemes urbans, l'agrupació de municipis que tenen un mínim d'interactuacions mútues que generen mobilitat obligada, prestació de serveis comuns i un mínim àmbit econòmic conjunt. Així, s'identifiquen 16 sistemes urbans prèviament definits pels Plans Territorials Parcial, que han registrat pèrdua de població entre els anys 2002 i 2022.

Característiques principals del programa

- **Nom del programa:** Arrelament
- **Unitat promotora:** Departament de Territori. Generalitat de Catalunya
- **Necessitat social:** Evitar el despoblament
- **Objectius:** Fomentar la cohesió territorial i l'impuls econòmic del territori amb visió supramunicipal i criteris de sostenibilitat per fixar la població i retenir talent
- **Població objectiu:** municipis dels sistemes que han perdut població els últims dotze anys.
- **Recursos:** 1.000.000 € anuals (aproximadament)
- **Activitats:** Gran ventall, dins de les competències del Departament de Territori, majoritàriament

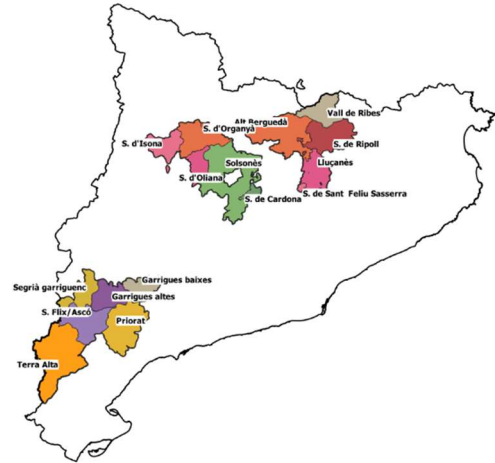
Literatura i *benchmarking*

- ✓ La literatura econòmica ha destacat que els moviments migratoris s'expliquen per la diferència en el guany real en termes de benestar esperat entre el municipi d'origen i el de destinació.
- ✓ Adreçar el problema demogràfic en municipis en declivi requereix centrar-se no només en aquests municipis sinó també en els seus voltants, així com obrir la porta a la cooperació amb l'administració regional i entre els municipis.
- ✓ La ciutadania de municipis petits (menys de 500 habitants) per frenar el seu despoblament volen les següents polítiques: administració electrònica, disposar d'infraestructura digital i facilitar l'emprenedoria. Polítiques que no detecten com a significatives són la millora en autovies, en freqüències de tren, tenir un tractament fiscal diferenciat o la innovació en l'agricultura.
- ✓ Els municipis rurals en decadència es caracteritzen per: a més altitud i més rugositat del terreny, més probabilitat de ser un municipi en decadència. Com més allunyats d'àrees urbanes, més població han perdut en les últimes dècades. Tenir més joves o més estrangers juga a favor en evitar la decadència poblacional d'un municipi, així com més habitants que disposen d'internet. En canvi, la mida de les empreses o la distància a la costa no afecten a ser un d'aquest tipus de municipi.
- ✓ Pel que fa a polítiques més especialitzades per redreçar la despoblació s'ha trobat:
 - **Accés a internet: té efectes positius, però petits, en termes de fixació de població al territori, tant abans com després de la pandèmia.** Efectes sobre el creixement econòmic i taxa d'atur.

- **Habitatge:** no s'han trobat treballs que analitzin la disponibilitat d'habitatge i els efectes en el despoblament.
- **Teletreball:** no s'han trobat treballs que estudiïn el teletreball a ambients rurals. Tot i això, es troba evidència positiva per a la població amb estudis superiors i de determinades professions, així com franges d'edat entre els 30 i 40 i pocs anys.

Anàlisi socioeconòmica dels sistemes

- ✓ Els sistemes orientals (vall de Ribes, Ripoll, Lluçanès, Sant Feliu Sasserra i Alt Berguedà) estan més rejoyenits, no pas perquè arribi més població estrangera, sinó per l'arribada de població d'altres indrets de Catalunya, tot al contrari dels sistemes meridionals (Terra Alta, Flix-Ascó, Priorat, Segrià garriguenc i Garrigues altes i baixes). Els sistemes occidentals són una transició entre els orientals i els meridionals, a grans trets.
- ✓ Tots els sistemes tenen un creixement natural negatiu, però ho és més en els sistemes meridionals. El que marca la pèrdua de població d'un sistema o altre és la capacitat d'atreure població estrangera.
- ✓ Els sistemes orientals tenen més població amb estudis universitaris que els meridionals, mentre que els sistemes occidentals es troben entre ambdós. En educació secundària de segona etapa (FP de segon cicle o batxillerat), la zonificació entre les tres àrees es manté però molt més difusa.
- ✓ Els sistemes orientals tenen un millor índex socioeconòmic territorial que no pas els sistemes meridionals mentre que els sistemes occidentals es troben al mig entre ambdós.
- ✓ La renda bruta és més gran als sistemes orientals, seguida pels sistemes occidentals i per últim, pels sistemes meridionals. Aquesta zonificació es dona també pels salaris. Les pensions, són molt més importants als sistemes meridionals respecte al total de la renda, i amb els valors més baixos.
- ✓ Els temps de viatge són molt heterogenis entre les tres grans àrees i no es detecta cap patró en les tres.
- ✓ A excepció de dos municipis, els sistemes no han estat declarats com a mercats d'habitatge tensionats per part de la Generalitat. A nivell turístic, en general els municipis dels sistemes no tenen pressions, tot i que alguns la poden tenir més elevada.
- ✓ La renda dedicada als lloguers és més elevada als sistemes orientals i occidentals que no pas als meridionals. Tot i això, hi ha moltes casuístiques municipals diferents.
- ✓ A excepció de la vall de Ribes, Lluçanès, Ripoll i Garrigues baixes, la majoria de sistemes presenten una connectivitat a internet de més de 100 Mbps molt baixa a excepció d'alguns municipis.

Diagnosi socioeconòmica del sistema Organyà

Sistema en la mitjana comparat amb d'altres sistemes amb característiques demogràfiques, de nivell educatiu i de renda. Amb un índex socioeconòmic territorial en la mitjana i sense variacions en els últims anys. Destacar la capacitat d'atracció de població d'altres indrets de Catalunya. Dels sistemes més allunyats d'una àrea urbana funcional (si s'exclou Andorra). Dels sistemes amb la renda de lloguer més elevada de tots els sistemes així com també dels sistemes amb menys habitatges buits. La connectivitat a internet per fibra és molt baixa.

Organyà fa d'unitat trectora del sistema, seguit per Coll de Nargó. Taxa d'atur lleugerament per sota la mitjana de Catalunya i amb una taxa d'atur de les dones elevada al municipi d'Organyà. Taxa d'activitat inferior a la mitjana de Catalunya. A nivell de grans sectors, l'Alt Urgell es troba molt proper a la mitjana de la resta de

Catalunya en distribució dels pesos del Valor Agregat Brut (VAB), amb valors superiors del sector primari i lleugerament inferiors en el sector serveis.

La recomanació d'intervencions més necessàries en aquest sistema es troben dirigides a reduir els temps de viatge i donar facilitat de sòl per poder fer front a les activitats econòmiques. Les polítiques d'habitatge poden ser considerades com a necessàries en segon terme al ser el sistema d'Organyà un dels més tensionats. Fora de les competències del Departament, es recomanen les polítiques de millora en l'accessibilitat a internet.

Diagnosi socioeconòmica del sistema Terra Alta

Dels sistemes amb més població de més de 65 anys. No arriba pràcticament població d'altres indrets de Catalunya, i molt poca d'estrangera. La proporció de població amb educació secundària de segona etapa i universitària es troba per sota de la mitjana dels sistemes. Presenta un índex socioeconòmic territorial per sota de la mitjana. Sistema amb la renda bruta i salaris més baixos de tots els sistemes. Molt pes de les pensions en la renda i pensions molt baixes. Renda mitjana de lloguer de les més baixes, i dels sistemes amb més habitatge buit. Presenta els temps de viatge més elevats dels sistemes meridionals. Hi ha municipis amb molta cobertura d'internet d'alta velocitat i en d'altres és inexistent. El VAB a la Terra Alta ha crescut molt menys que a les terres de l'Ebre i que la resta de Catalunya. El sistema Terra Alta té pràcticament la meitat del sector serveis que la resta de Catalunya en VAB, sent la tercera comarca amb menor pes de tot Catalunya i amb una taxa de creixement per sota de la catalana. El pes del sector primari és bastant elevat, així com la indústria representa la meitat del VAB. El sector de la construcció porta anys de davallada, i creix per sota que la mitjana catalana.

La recomanació d'intervencions més necessàries en aquest sistema es troben dirigides a la millora de l'activitat econòmica. L'economia de la Terra Alta necessita augmentar el pes del sector serveis lligat amb un increment i/o atracció d'una població amb formació secundària de segona etapa i universitària. La reducció dels temps de viatge és un factor clau i també la planificació territorial. **Determinades polítiques d'habitatge no són recomanades pel seu baix retorn social.** Com a polítiques a fer fora de l'àmbit competencial del Departament, es recomanen la millora de l'accessibilitat a internet, sobretot de la fibra òptica (terrestre o aèria) o del 4G.

Avaluació de la política de la rehabilitació d'habitatges

Una de les polítiques que es vol portar a terme és la de la rehabilitació d'habitatges de propietat pública amb l'objectiu de posar-la en lloguer. Així, el programa Arrelament vol rehabilitar habitatge existent per augmentar el parc d'habitatge públic en aquests sistemes. En aquesta avaluació, es descriuen els costos i els beneficis d'aquesta política, així com també s'aplica per als sistemes d'Organyà i de la Terra Alta.

Intervenció al Sistema Terra Alta	Habitatge 80 m ² amb intervenció valorada en 120.000 €		Habitatge 100 m ² amb intervenció valorada en 130.000 €	
Preu lloguer	3,5 €/ m ²	4 €/ m ²	3,5 €/ m ²	4 €/ m ²
B/C	0,548	0,623	0,642	0,731

Intervenció al Sistema Organyà	Habitatge 80 m ² amb intervenció valorada en 120.000 €		Habitatge 100 m ² amb intervenció valorada en 130.000 €	
Preu lloguer	4,5 €/ m ²	5 €/ m ²	4,5 €/ m ²	5 €/ m ²
B/C	0,699	0,773	0,818	0,905

Les activitats que pretenen lluitar contra el despoblament a través d'una rehabilitació d'habitatges i posar-ho a disposició dels municipis per facilitar l'accés com a lloguer, seria no recomanable des del punt de vista de millora del benestar social. Aquestes actuacions poden trobar-se més a prop de la neutralitat en termes de benestar en aquells sistemes on el preu del lloguer sigui més alt i no pas al sistema d'Organyà i, molt menys a la Terra Alta.